

VI. ȚĂRILE ROMÂNE ȘI STATELE VECINE ÎNTRE DIPLOMAȚIE ȘI CONFRUNTARE (SEC. XIV–XVII)

Tratatul de la Brașov dintre Sigismund de Luxemburg și Mircea cel Bătrân (1395)

Noi, Mircea, voievodul Țării Românești, duce de Făgăraș și ban al Severinului, facem cunoscut tuturor celor care vor vedea scrisoarea de față sau vor avea știință de dânsa în alt chip că, deoarece prealuminatul principe și domn, domnul Sigismund, din mila lui Dumnezeu, ilustrul rege al Ungariei, Dalmației, Croației etc. și margraf de Brandenburg etc., a arătat față de noi osebita bunăvoință a maiestății sale, de când ne-a cunoscut, precum și prielnicul și prietenescul său sprijin, și ne-a dat nouă, de la sine și cu toată milostivirea, dragostea sa, și ne-a ajutat mai ales împotriva acelor cumpliți și vicleni fii ai strâmbătății, vrăjmași ai numelui lui Hristos și neîmpăcați dușmani ai noștri, turcii, purtându-se cu noi totdeauna și în toate șîmprejurările cu bunăvoință și cu bunătate, de aceea noi, din îndemnul numai al nostru și din toată a noastră dărnicie, fără a fi siliți și nici împresurați de nimeni, sub credința și jurământul nostru și al boierilor noștri, făcut de noi mai înainte, așa cum se cuvine, am făgăduit și făgăduim zisului domn și rege, prin rândurile acestea, a păzi și a băga în seamă neschimbate cele mai jos scrise.

Anume, mai întâi, că noi, când și de câte ori, de-acum înainte, domnul rege va merge cu oștirea sa, el însuși, împotriva zișilor turci sau împotriva oricăror altor părtași de-ai lor, atunci, tot cu oștirea, cu oamenii și cu toată puterea noastră, să fim ținuți și datori a merge cu dânsul, de asemenea, noi înșine, împotriva acelora. și dacă domnul rege n-ar merge el însuși, ci ar trimite numai oștirea sa, atunci și noi să fim ținuți și datori de asemenea, a trimite numai oștirea și pe oamenii noștri, împotriva acelora, dimpreună cu oștirea domnului rege.

{ i totodată, șsă fim datorii a da pomenitului domn șși rege și oștirii lui și oamenilor pe care-i va duce cu sine la război, dacă va merge el însuși acolo, iar dacă nu va merge, atunci oștirii și oamenilor pe care-i va trimite, cum se spune mai sus, împotriva acelora, în părțile lui Dobrotici sau în orice alte pământuri, cetăți, ținuturi, trecători, porturi și în orice alte locuri supuse stăpânirii și ascultării noastre, slobodă, pașnică și sigură trecere, șprecumț și hrana totdeauna potrivită pentru banii lor, atât când vor merge într-acolo și cât vor sta acolo și se vor retrage de acolo, cât și la întorsul lor acasă.

De asemenea, când și de câte ori se va întâmpla ca domnul, regele, să meargă, cum se spune mai sus, în zisele părți, cu pomenita lui oștire și cu oamenii lui, și, cu ajutorul nostru, să ia, să pună în stăpânire, să apuce, să dobândească sau să aibă, în vreun fel oarecare, orașe, pământuri, cetăți, întărituri, trecători, porturi, ținuturi sau orice alte locuri, și, din pricina aceasta, să rămâie și să întârzie acolo el însuși, atunci șși noi cuț oștirea, oamenii și cu toată puterea noastră să fim ținuți și datori a rămâne și a întârzia acolo, înșine, cu zisul domn, regele, așa cum va face el și cât timp va rămânea el șacoloț. Iar dacă domnul, regele, ar trimite acolo numai oștirea sa, atunci și noi să fim ținuți și datori a trimite cu oștirea zisului domn rege numai oștirea și pe oamenii noștri, dar destul și în stare să se împotrivească dușmanilor și puterii părții potrivnice și să păstreze și să apere împotriva lor acele locuri, pe care el, cu ajutorul lui Dumnezeu, se va întâmpla să le ia, să pună stăpânire, să le apuce, să le dobândească sau să le aibă, cum se spune mai sus, în părțile acelea, în orice chip șar fiț.

Dat la Brașov, în anul Domnului o mie trei sute nouăzeci și cinci.

(DHR, D, p. 144–145)

Bătălia de la Rovine (1395)

A. Laonic Chalcocondil

II. 79–80. Asupra acestui Mircea care a început întâi mai înainte război, plecând cu armata asupra barbarilor împreună cu împăratul romanilor Sigismund, Baiazid al lui Amurat găsindu-i vină a pornit cu război; și trecând peste Istru mergea înainte robind țara. Dar Mircea, strângând cu grijă oastea țării, nu și-a făcut planul să vină asupra lui și să dea lupta, că cu multă grijă și-a pus la adăpost în muntele Brașovului femeile și copiii. Mai după aceea însă se ținea și el cu armata pe urma lui Baiazid prin pădurile de stejar ale țării, care sunt multe și acoperă în toate părțile țara, să nu fie ușor de umblat pentru dușmani și nici lesne de cucerit. {i ținându-se pe urma lui, săvârșea isprăvi vrednice de amintit, dând lupte, când vreo unitate dușmană rupându-se, se îndrepta uneori prin țară după hrană sau la prădat vite; și așa cu foarte mare îndrăzneală se ținea de armată. } înându-se de urma lui Baiazid, se lupta într-una cu el în chip strălucit. ș...ț

(Laonic Chalcocondil, Expuneri istorice, în românește de Vasile Grecu, Ed. Academiei R.P.R., București, 1958, p. 64)

B. Cronica lui Orudj bin Adil (a doua jumătate a secolului al XV-lea)

Mircea ghiaurul, aducând cu el oaste, a venit împotriva sultanului Bayezid și, întâlnindu-se unul cu altul, s-a dat o mare bătălie, astfel încât atât din partea musulmanilor, cât și din partea ghiaurilor mulți au fost măcelăriți; din amândouă părțile au murit mulți oameni. Când șotomaniții au văzut că oastea ghiaură este numeroasă, cele două oștiri nu s-au despărțit una de alta. Când s-a lăsat noaptea, cele două oștiri s-au separat și fiecare s-a așezat în altă parte. Vizirul său, Ali-pașa, a luat în noaptea aceea următoarea măsură: el a pus să se aprindă torțe și, strângându-se toate cadavrele musulmanilor, a făcut ca ele să fie cărate și aruncate în apă. Îndeplinind această poruncă până în revărsatul zorilor, n-au lăsat la locul de bătălie leșurile musulmanilor. Când s-a făcut ziuă, ei au fugit din acel loc. După ce musulmanii s-au retras, necredinciosul Mircea a trimis un om la locul bătăliei. Când a văzut că nu mai era acolo nimeni, Mircea necredinciosul a venit el însuși la locul de bătălie și a văzut zăcând multe cadavre de ale necredincioșilor, iar dintre ale musulmanilor nu se vedea nici unul. ș...ț și el a fugit de acolo speriat. Sultanul Bayezid-han s-a întors cu cinste și a trecut Dunărea. (Cronici turcești, I, p. 48–49)

Tratatul de la Adrianopol/Seghedin între Imperiul Otoman și Ungaria (1444)

Mărețul și înaltul principe, măritului împărat Ladislau, împăratul Ungariei și regele Poloniei etc., ca și unui frate și prieten premărit, Murad-beg, măritul domn și mărețul emir-sultan, fiul măritului împărat, mărețul sultan Mohamed-beg, sănătate și spor neîncetat de frăție și prietenie.

Aflați înălțimea voastră că nobilul bărbat și alesul sol, Stoica, credinciosul vostru, ne-a adus din partea înălțimii voastre o scrisoare plăcută și îndrăgită, prin care scrisoare înălțimea voastră ne-a arătat că trimisul vostru Stoica, ca orice credincios, va trata în numele vostru, astfel încât să ne încredem șin el și în propria voastră persoană.

De asemenea, ne-a spus, că în ceea ce-l privește pe Vlad, voievodul român, i-ar plăcea să ajungă la pace cu el în acest fel; ca acel Vlad voievodul să-mi dea, în primul rând, tributul obișnuit, iar în toate serviciile noastre să fie din nou șobligat după cum era obligat mai înainte, afară de cazul că nu trebuie să vină în persoană la curtea noastră. De aceea, suntem mulțumiți de dragostea excelenței voastre, și anume ca Vlad voievodul să dea tributul și chiar toate cele, de care era obligat în treburile noastre, să le facă din nou, și suntem mulțumiți că el însuși nu vine la curtea noastră, numai să ne trimită un ostatec, iar în cazul că ai noștri ar fugi în locurile

lui, să ne fie trimis şinapoit, chiar şi noi să facem astfel, dacă dintre aceia ar fugi aici. {i asta se înţelege în acest fel, şi anume, ca înălţimea voastră să aibă împreună cu noi o pace, frăţie şi prietenie bună. Din această cauză noi am jurat în faţa solului înălţimii voastre, şi anume a lui Stoica, că noi vom avea cu înălţimea voastră o pace bună şi trainică, fără nici o înşelăciune sau vicleşug, pe zece ani. De aceea, noi trimitem pe credin ciosul nostru, nobilul şi alesul Soliman-beg, şi anume ca înălţimea voastră în persoană să jure de bună voie, în chip drept şi cinstit, fără nici o înşelăciune, că va avea cu noi o pace bună şi trainică, pe zece ani.

Campania de la Dunăre din anul 1445 — relatarea lui Walerand de Wavrin

Curând după ce s-au despărţit sus-numiţii seniori de căpitanul suprem, domnul ţării Româneşti, ce se afla tăbărât cu corturi şi pavilioane pe ţarm, trimise la el ca să-i dea de ştire că, la o zi de drum navigabil cu vânt prielnic de la acel loc, se afla o cetate de patru ori mai mare decât castelul Turcan, într-o insulă mare şi care se numea Giurgiu. {i se putea merge până acolo, pentru a o împresura sau a o lua cu asalt, fără vreo primejdie din partea turcilor. Iar aceştia⁴, după ce au fost întrebaţi, au răspuns că părerea lor era aceasta: că, pentru binele creştinătăţii, cardinalul şi căpitanul burgund să se ducă la cererea domnului românilor să împresoare şi să cucerească acea cetate a Giurgiului. {şi au spus că pentru îndeplinirea acestora, domnul românilor pusese să fie aduse două bombarde mari.

A doua zi ei au ajuns în insula Giurgiului, unde era o cetate foarte puternică, pătrată, cu patru laturi lungi de zid şi la colţul fiecărei laturi era câte un turn foarte mare, cu totul pătrat. şi chiar în acea noapte, el a pus să fie dată jos bombardă care era pe galera sa şi să fie târâtă de mulţimea de ostaşi, pe tălpi de sanie până în faţa acelei cetăţi. Dar pentru a pune la adăpost bombardă, a pus să se încheie mari apărători din gratii. şi în timpul acelei nopţi s-a pregătit totul pentru a se putea trage şi porni la treabă a doua zi, în zorii zilei, şi a poruncit tunarilor să tragă între turn şi zid, drept în inimă.

Aşadar când s-a luminat de ziuă îndeajuns pentru a putea ochi cetatea, acea bombardă şi-a început isprava; ghiulelele sale şerauţ din piatră de Brabant, uşoare şi puţin rezistente. şi a bătut drept în locul unde poruncise căpitanul, adică între turn şi zid; şi s-a fărâmiţat piatra făcându-se pulbere, răspândind multă vreme foarte mult fum şi într-atâta încât nu s-a mai văzut câţva timp nici turnul, nici zidul. S-a crezut că acea piatră a străpuns până dincolo, drept care printre oamenii noştri s-a ridicat mare chiot. Când s-a risipit norul de praf s-a văzut între zid şi turn o mare crăpătură. Atunci s-a crezut că lucrul sigur că piatra fusese pricina. Adevărul era că nu piatra făcuse aceasta, ci turnul căpătase această crăpătură de când fusese clădit şi se depărtase de latura zidului. Căci turnurile erau toate masive şavândţ mai bine de douăzeci şi patru de picioare⁵ înălţime.

Creştinii totuşi, crezând că piatra făcuse această spărtură, au încărcat din nou bombardă şi au pus-o să bată tot în locul dintâi. şi s-a făcut tot atâta puzderie de praf ca şi la lovitura dinainte; după ce s-a risipit, fiecare spunea că, într-adevăr, spărtura e mult mai mare ca înainte. {i a reînceput acel chiot care a ajuns până la urechile domnului }ării Româneşti, care a întrebat ce s-a întâmplat. I s-a spus că bombardă celor din galere făcea minuni şi că după vreo două sau trei lovituri ea va dărâma unul din turnuri. În urma acestor veşti, a încălecat şi a venit în această parte ca să vadă cum stă lucrul. {i atunci, ca unul căruia îi aparţinea acea cetate (căci o făcuse tatăl său¹ şi el fusese în ea de mai multe ori şi totuşi nu luase niciodată seama la spărtură) când a văzut-o a fost şi el de părere că într-adevăr era făcută de bombardă. De aceea a rugat să binevoiască să o încarce din nou şi să tragă din ea în faţa lui. {i atunci seniorul Wavrin, cum era ora prânzului şi nu mâncase încă în acea zi, a spus domnului }ării Româneşti: „Eu încredinţez bombardă şi tunarii în mâinile voastre; puneţi-o deci să tragă după placul vostru, căci eu mă duc să prânzesc pe galera mea“. şi a luat cu el pe domnul Regnault de Comfide ca să mănânce cu el.

Curând după aceea, domnul }ării Româneşti a pus să se încarce bombardă şi să tragă

după placul său. După această lovitură, când s-a risipit norul de praf, i s-a părut și lui că acea spărtură e mai lungă ca înainte și chiar că turnul se aplecase. De aceea a pus să fie încărcată și mai mult și să se mai tragă încă o lovitură și se părea că spărtura crește mereu și că turnul se apleacă din ce în ce mai mult.

și atunci domnul Regnault de Comfide, care prânzea cu seniosul de Wavrin, îi spuse:

„Acest român va pune bombarda noastră să tragă atât de des până va plesni; ar trebui să trimitem vorbă acolo să o lase să se mai răcească și să nu mai tragă până nu vă veți reîntoarce“.

Dar mai înainte ca trimisul să fi putut sosi, românul a mai pus iar să tragă și au plesnit două din cercurile bombardei care au ucis pe doi galiongii, oameni de ispravă și bărbați viteji în felul lor, care mult au fost plânși și căinați. Când au aflat vestea aceasta, amintiții Wavrin și Comfide au fost tare supărați. Dar comitele galerei le spuse că dacă nu s-au rupt decât două cercuri și doagele nu sunt stricate, el o va aduce iarăși în bună stare.

Curând după-masă, s-au dus Wavrin și Comfide să vadă bombarda. Dar domnul țării Românești se și înapoiase la cartierul său din tabără pentru a porunci să tragă și cu șceleț două bombarde foarte mari pe care le adusese și nu știau tunarii să occhească cetatea, astfel că pietrele treceau întotdeauna pe deasupra.

Văzând seniorul de Wavrin așadar că bombardele românilor nu aduceau nici o vătămare acelei cetăți, s-a întâlnit cu acel domn al țării Românești și i-a spus așa: „Cu ajutorul bombardelor voastre nu vom cuceri noi această cetate și ne este cu neputință a o cuceri decât doar în chipul în care am cucerit castelul Turcan. {i mi se pare mie, din parte-mi, că ar fi nimerit ca fiecare să facă legături de surcele și să aducă atâta lemn cât va putea; și acesta să fie aruncat, ferit de vânt, pe lângă ziduri și turnuri cât se poate de sus și apoi să i se dea foc pentru ca flacăra să pătrundă în cetate“. Acest sfat a fost primit de toți, și de români și cei de pe galere. S-a poruncit neîntârziat ca fiecare să aducă lângă zidul cetății atâtea legături de surcele și alte lemne cât va putea.

Dar, din focul pe care l-au aruncat în coșuri s-a aprins vălvătaie atât de mare în mijlocul lemnurilor, încât flacăra a zburat până la gherete care s-au aprins și focul a înaintat și mai mult și a pătruns în cetate și în turnurile care erau acoperite cu lemn și s-a întins mai departe decât ar fi voit turcii. Aceștia, cu apa pe care se duceau să o aducă de la poarta dinspre șanț, se sânguiiau mult să stingă focul și pușcașii și arbaletierii își făceau prea bine datoria de a nu-i lăsa. Subașul, când a văzut că apărarea prin luptă nu le-ar folosi la nimic și că până în cele din urmă ei nu vor putea scăpa și vor fi toți morți și prinși, atâta s-a tocmi cu domnul țării Românești încât i s-au predat, cu condiția să le cruțe viața și puținele lucruri pe care le aveau în cetate; și l-a rugat să binevoiască să înceteze tragerea pentru ca să poată stinge focul și să-i predea cetatea nevătămată și întreagă.

Domnul țării Românești care dorea mult ca cetatea să rămână nevătămată și să nu fie arsă, luă ca ostatici, drept cheazășie a acestui lucru, pe acel subașiu împreună cu treizeci din turcii cei mai buni. Apoi a venit la domnul Regnault de Comfide care punea să tragă din plin împotriva celor care voiau să stingă focul. {i i-a spus că, pentru Dumnezeu, să înceteze tragerea și aruncarea de ghiulele, căci turcii i s-au predat cu condiția să le cruțe bunurile lor și viața lor, drept care el a și primit ca ostatici pe subașul cetății și treizeci de turci. {i a spus de mai multe ori: „pentru Dumnezeu, lăsați să se stingă focul pentru ca cetatea mea să nu fie arsă; căci este cea mai puternică cetate care se află pe Dunăre și care ar putea să facă cel mai mare rău tuturor creștinilor de pe aci, dacă ea ar fi în mâinile turcilor. Căci atunci când turcii vor să facă incursiuni în țara Românească sau în Transilvania, ei trec împreună cu caii lor pe această insulă de aci ei pe podul castelului care este pe brațul râului ce pătrunde în țara Românească. {i ei cutreieră toată țara și cară cu ei pe acolo tot ce au prădat. Așa că românii, când îi urmăresc pentru a-și redobândi lucrurile lor, nu le pot face nici un rău din cauza acelei cetăți. Dar atunci când turcii treceau dincolo, prin râu, românii întotdeauna îi ajungeau din urmă și îi loveau în spate, ucigându-i și luând pe mulți din ei în prinsoare“.

Atunci domnul țării Românești a dat pinteni calului; și a alergat la cardinal, căruia i-a

povestit lucrul în același chip cum îl povestise domnului Regnault de Comfide, mai spunând pe deasupra cardinalului: „Dacă îmi pot redobândi întreaga cetatea mea, pe care tatăl meu a pus să o ridice, atunci chiar și femeile din Țara Românească, cu furcile lor de tors, vor fi în stare să recucerească Grecia“. Dar celor care îl auzeau li se părea într-adevăr că el nu lua seama la ce spunea, decât numai doar ca să-și poată recăpăta cetatea nevătămată și întreagă. Căci el mai spunea că nu se afla nici o piatră în acea cetate care să nu fi costat pe tatăl său șcâț un bolovan de sare, care se scoate din stâncile din Țara Românească cum se scoate pe aci pietrișul din cariere.

Așadar cardinalul a poruncit să se stingă focul și să fie înapoiată cetatea domnului Țării Românești care a fost foarte bucuros șde aceasta.

(Călători, I, p. 101–109)

Laonic Chalcocondil despre personalitatea lui Iancu de Hunedoara

VIII, 424–425. După izgonirea împăratului¹, Iancu n-a mai trăit mult timp și după aceea s-a săvârșit din viață; și a fost acest bărbat foarte destoinic întru toate și de jos s-a ridicat la mare putere și a săvârșit isprăvi în contra germanilor și a boemilor și, ajungând la conducerea treburilor obștești la peoni², și-a câștigat mare renume. Dar încă și față de turci a săvârșit nu puține isprăvi mari, deși se credea că din cauza mulțimii și vitejiei lor nu o să biruiască niciodată armata împăratului; și însuși de timpuriu a luat în mâini armatele peonilor. Ceilalți magnați ai Peoniei aveau necaz pe el și nu voiau să fie conduși de el, totuși s-a făcut stăpân pe putere, căci și aceia au căzut de acord acuma și nu aveau cum să nu cedeze unui bărbat care pretutindeni se bucura de mare renume și care purta domnia cel mai bine și puneu țara la adăpost de orice primejdie. Se vede că acest bărbat toate le făcea cu râvnă și, la nevoie, știa să se folosească de ce-i sta la îndemână și îndată să fie acolo, unde ar fi nevoie de el. Se mai spune că a murit răpus de ciumă.

(Laonic Chalcocondil, Expuneri istorice, în românește de Vasile Grecu, Ed. Academiei R.P.R., București, 1958, p. 245)

Concepția despre domnie a lui Vlad Țepeș exprimată în scrisoarea către brașoveni (1456)

Înțelepți și cinstiți bărbați, frați, prieteni și vecini ai noștri cu adevărat iubiți.

Prin cuprinsul șscrisorii¹ de față vă dăm de știre, după cum v-am dat de știre și mai înainte, că, deoarece a venit acum la noi solul turcilor, să luați bine aminte și să păstrați cu tărie cele pe care le-am discutat cu voi despre frăție și pace bună și cele pe care le-am spus turcilor, acum și totdeauna, cu tragere de inimă a noastră și bunăvoință, să fie păstrate în chip credincios și cu tărie; așa după cum ne ostenim și lucrăm pentru treburile noastre, tot astfel, sau chiar mai mult, voim să ne ostenim pentru voi, și treburile voastre.

Iată, acum a venit vremea și ceasul, pe care vi le-am spus mai înainte; sarcini mari, aproape cu neputință de purtat, turcii vor să le pună pe umerii noștri și să ne îngreuie, șșiț nu pentru noi sau pentru ai noștri șpunț greutăți așa de mari, ci pentru voi și ai voștri acei turci vor să facă și să ne constrângă la aceasta, deoarece, în ce privește treburile noastre, ușor am putea face pace și bună liniște, dar pentru voi și ai voștri nu putem face pace cu acei turci, deoarece ei caută cale să iasă și să prade la voi prin țara noastră; pe lângă aceasta și pe deasupra, ne constrâng în multe treburi să acționăm împotriva credinței adevărate și împotriva voastră. Însă voința noastră desăvârșită este de a nu face nimic rău împotriva voastră, ba chiar voim să nu ne despărțim niciodată de voi, după cum am spus și am jurat, voind să vă fim frațe și prieten credincios. Pe de-o parte este faptul că am oprit aici acel sol al turcilor, până când vă vom da de știre, șiar pe de altă parte, trebuie să luați aminte că atunci când un om sau un domn este puternic și tare, poate face pace cum vrea; dar, când este fără putere, unul mai tare va veni

asupra lui și va face cu el ce va voi.

De aceea, vă cerem, prin cele de față, vouă și fiecăruia dintre voi ca, îndată ce veți vedea șscrisoarea de față, pentru folosul vostru și al nostru, să ne trimiteți, fără nici o zăbavă, ajutoare, 200 sau 100 sau 50 de oameni aleși, până duminică ce va veni; când acei turci vor vedea putere de la unguri, vor fi mai moi, și le vom spune, că vor veni și mai mulți, și atunci vom putea rândui după cuviință treburile noastre și ale voastre, până când vom avea poruncă de la domnul nostru regele.

(DRH, D., I, p. 339–340)

Povestirile slavone despre Vlad Tepeș

A fost în țara Muntenească un voievod creștin de credință grecească, anume Dracula pe limba românească, iar pe a noastră, diavol, atât era de rău. Precum i-a fost numele, așa și viața.

VII. Odată a venit un oarecare negustor străin din țara Ungurească la cetatea lui. {i după porunca lui a lăsat căruța lui pe ulița orașului, înaintea casei și marfa lui în căruță, iar el însuși dormea în casă. {i a venit cineva și a furat din căruță 160 de ducăți de aur. Negustorul s-a dus la Dracula, și i-a spus de pierderea aurului. Dracula i-a spus: „Du-te, în această noapte vei afla aurul“. {i a pornit să se caute hoțul prin tot orașul, spunând: „Dacă nu se află hoțul, atunci voi nimici tot orașul“. {i a poruncit ca să aducă aurul său, să-l așeze în căruță în timpul nopții și a mai adăugat un zlot. Negustorul sculându-se, a găsit aurul și a numărat o dată și de două ori; s-a aflat un zlot mai mult. {i s-a dus la Dracula și i-a spus: „Stăpâne, am găsit aurul. {i iată, este un zlot mai mult, care nu este al meu“. Atunci au adus și pe hoț și cu aurul. {i a spus negustorului: „Mergi în pace, dacă nu mi-ai fi spus despre un zlot, eram gata să te pun în țeapă cu acest hoț“. ș...ț

IX. Odată mergând el pe drum a văzut la un oarecare siromah o cămașe foarte ruptă. {i l-a întrebat: „Oare ai femeie?“ El a răspuns: „Am, stăpâne“. El a spus: „Du-mă în casa ta, să o văd“. {i a văzut pe femeia lui, tânără fiind și sănătoasă. {i a spus bărbatului ei: „Oare ai semănat în?“ El a răspuns: „Stăpâne am mult în“ și i-a arătat mult în. {i a spus femeii lui: „De ce ești leneșă față de bărbatul tău; el este dator să semene și să are și să te hrănească, iar tu ești datoare să faci bărbatului tău îmbrăcăminte curată și frumoasă, iar tu nici cămașă nu vrei să-i faci, sănătoasă fiind la trup. Tu ești vinovată, iar nu bărbatul tău. Dacă bărbatul nu ar fi semănat în, atunci bărbatul tău ar fi fost vinovat“. {i a poruncit să-i taie mâinile și trupul ei să-l puie în țeapă. ș...ț

XI. Odată a venit la dânsul un sol de la craiul unguresc Matiaș, om mare, boier, de neam polon și i-a poruncit să stea cu el la masă între leșurile acelea. {i lângă dânsul se afla o țeapă foarte groasă și înaltă, aurită peste tot. {i a întrebat Dracula pe sol: „Spune-mi, de ce am făcut așa această țeapă?“ Solul atunci s-a înfricoșat tare și a spus: „Stăpâne, așa mi se pare, vreun om mare a greșit în fața ta și vrei să-i faci moarte mai cu cinste de cât a celorlalți“. Dracula a spus: „Adevărat ai spus. Tu ești solul regal al marelui stăpân, pentru tine am făcut această țeapă“. El a răspuns: „Stăpâne, dacă voi fi făptuit ceva vrednic de moarte, fă ce vrei, căci ești judecător drept, nu tu vei fi vinovat de moartea mea, ci eu singur“. Dracula a râs și a spus: „Dacă nu mi-ai fi răspuns așa, în adevăr ai fi fost pe această țeapă“. {i l-a cinstit mult și l-a dăruit și i-a dat drumul, spunând: „Ție în adevăr se cuvine să umbli în solie de la mari stăpânitori, căci ești învățat să vorbești cu stăpânitorii cei mari, alții să nu îndrăznească, ci mai întâi să fie învățați cum să stea de vorbă cu stăpânitorii cei mari“.

(Cronicile slavo-române, p. 207–214)

Grigore Ureche despre începutul domniei lui Ștefan cel Mare (1457)

Acest domn, Ștefan vodă, după doi ani a domniei lui Pătru vodă Aron², rădicatu-s-au de la Țara Muntenească cu multă mulțime de oaste muntenească și din țară adunați și au intrat în țară. {i silind spre scaunul Sucevii, i-au ieșitu înaintea Pătru vodă Aron pe Siretiu, la Doljăști, la tină, și s-au lovit în ziua de Joi Mari, aprilie 12, și înfrânse Ștefan vodă pe Aron. Ci Aron vodă nu se lăsă cu atâta, ci de iznoavă s-au bulucitu și al doilea rândul să lovi la Orbic și iară birui

{tefan vodă. {i-l prinse pe Pătru vodă Aron și-i tăie capul, de-și răsplăti moartea tătâne-său, lui Bogdan vodă.

Cându s-au strânsu țara la Direptate

Deciia {tefan vodă strâns-au boierii țării și mari și mici și altă curte mărunță și dempreună cu mitropolitul Theoctistu și cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptatea și i-au întrebatu pre toți: iese-le cu voie tuturor să le fie domnu? Ei cu toții au strigat într-un glas: „În mulți ani de la Dumnezeu să domnești“. {i deci cu toții l-au rădicatu domnu și l-au pomăzuitu spre domnie mitropolitul Theoctistu. {i de acoloa luo {tefan vodă steagul țărâi Moldovei și să duse la scaunul Sucevii. Deci {tefan vodă gătindu-să de mai mari lucruri să facă, nu cerca să așaze țara, ci de războiu să gătiia, că au împărțitu oștii sale steaguri și au pus hotnogi și căpitani, carile toate cu noroc i-au venit. ș...{ (Ureche, p. 37–38)

Raporturile dintre Ștefan cel Mare și Matia Corvin — relatarea *Letopisețului de la Putna*

În anul 6975 ș1467{ noiembrie 19, s-a ridicat craiul unguresc Matiaș și a coborât la Troțuș cu toată puterea ungurească. {i au venit la târgul Romanului și l-au ars. {i apoi au venit la Baia. {i a fost gândul lui {tefan voievod și a năvălit noaptea asupra lor la Baia. {i i-a dat Dumnezeu în mâinile lui {tefan voievod și ale oastei lui. {i au fost uciși mare mulțime dintre ei. {i craiul atunci a fost săgetat în luptă. {i apoi s-au întors rușinați pe alt drum mai scurt. {i nu a fost cum au crezut ei, ci a fost cum era voia lui Dumnezeu. {i în același an a răposat doamna Evdochia.

{i după câțva timp au făcut pace între dânșii, {tefan voievod cu craiul unguresc, Matiaș și încă, după împăcarea cea bună, a dăruit domnului nostru, {tefan voievod, 2 cetăți, anume cetatea de Baltă și Ciceu; în țara Ardealului, precum sunt și până acum.

(Cronicile slavo-române, p. 65)

Scrisoarea adresată principilor creștini de Ștefan cel Mare după victoria de la Vaslui — 25 ianuarie 1475

Către coroana Ungariei și către toate țările, în care va veni această prezentă scrisoare.

Salutare. Noi {tefan voievod, din grația lui Dumnezeu domn al Moldovei, amical și cu plecăciune și cu toată plăcerea tuturor căroră scriu vă doresc tot binele, și vă spun domniilor voastre că necredinciosul împărat al turcilor a fost mult timp și este nimicitorul întregii creștinătăți, și în fiecare zi se gândește cum să distrugă și să supună toată creștinătatea. De aceea noi facem cunoscut tuturor domniilor voastre că pe la Boboteaza trecută sus-numitul turc a trimis asupra mea în țara noastră o mare armată în număr de o sută și douăzeci de mii de oameni, al căror căpitan principal era Suliman-pașa beglerbegul și cu el toată curtea sus-numitului turc și toate semințiile Romaniei și domnul Munteniei cu toată puterea lui, Asan-beg, Ali-beg, Scander-beg, Grana-beg și Osu-beg, Valtivubeg, Serefaga-beg domnul din Sofia, Cusenra-beg, Paier-beg și fiul lui Isac-pașa, cu toată mulțimea lui de ieniceri, și toți acești sus-numiți sunt toți comandanții cei mari ai câmpului de luptă, și auzind bine și văzând și noi pentru apărare am luat spada în mână și cu ajutorul domnului Dumnezeu am mers asupra lor și i-am călcat în picioare, și i-am trecut prin spadele noastre. {i pentru asemenea lucru lăudat să fie domnul Dumnezeu; și după ce a auzit de această înfrângere păgânul împărat al turcilor și-a pus în plan să se răzbune și el însuși în persoană cu toată puterea sa să vie în luna mai asupra noastră și să supună țara noastră care e poarta tuturor creștinilor, și pe care poartă, care e țara noastră, Dumnezeu ne-a ferit-o până acum, dar dacă această poartă va fi pierdută, Dumnezeu să ne ferească de așa ceva, toată creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea noi ne rugăm la amabilitatea voastră să ne trimiteți în ajutorul nostru pe căpitani voștri contra dușmanilor creștinătății, și cât mai este timp, fiindcă turcul are mulți potrivnici și în

multe părți are de-a face cu oameni care nu au opinia lui, pentru apărare cu spada în mână stau contra lor, și noi, din partea noastră, promitem cu jurământul nostru domnesc, cu viața noastră, că până la moarte ne vom apăra și vom lupta pentru credința creștină. {i similar trebuie să faceți voi, și pe mare și pe uscat, pentru că după opinia pe care noi o avem, cu ajutorul lui Dumnezeu noi i-am și luat mâna dreaptă, și de aceea fiți cu bunăvoință și gata fără întârziere. ș...ț

(Documentele lui Ștefan cel Mare, publicate de Ioan Bogdan, vol. II, București, 1913, p. 319–321)

Concepția lui Ștefan cel Mare despre lupta antiotomană — solia lui Ioan Țamblac la Veneția (1478)

Prea înălțate prinț și domn. Acestea sunt lucrurile despre care voi referi cu gura mea, eu Ioan Țamblac, ambasador și unchi al domnului Ștefan voievod din partea sa. Că pentru toate cele care au intervenit din partea turcilor în țara sa, Excelența Voastră² trebuie să fi aflat de la mulți. Dar e adevărat că cele ce au urmat³ nu ar fi intervenit dacă ar fi știut că principii creștini și vecini cu el au să se poarte cu el așa cum s-au purtat; totuși, deși aveau jurăminte și conveniri cu el, l-au înșelat și a pățit ce a pățit. Convențiile și jurămintele ce erau între ei conțineau că toți trebuie să fie gata și să ajute în orice loc pe acel dintre domni împotriva căruia ar fi mers turcii. {i totuși, cu toată speranța mea¹ în ei, mi s-a întâmplat contra mea ceea ce am zis. Căci, dacă nu ar fi fost așa, aș fi făcut una din două: ori m-aș fi opus cu adevărat inamicului la trecere² și nu l-aș fi lăsat să treacă, ori în mod sigur, dacă aceasta mi-ar fi fost imposibilă, aș fi încercat să salvez oamenii țării mele și nu aș fi pățit atâta daună³. Dar m-au lăsat singur, și a urmat cum am spus mai sus. {i dacă inamicul ar fi fost singur, n-ar fi fost atât de rău. Dar el a făcut să vie și cealaltă Valachie⁴ de o parte, și tătarii de alta, și el în persoană a venit cu toată puterea sa, și m-au înconjurat din trei părți, și m-au găsit singur, și toată armata mea împrăștiată pentru salvarea familiilor.

Nu vreau să mai spun cât de folositoare este pentru treburile creștine această țară a mea; socotesc că este de prisos, fiindcă lucrul e foarte evident, pentru că e seraiul Ungariei și Poloniei și straja acestor două regate. Afară de aceasta, fiindcă turcul s-a împiedicat de mine, de patru ani mulți creștini au rămas în liniște. Așadar, ca domni creștini și cunoscuți ca creștini, eu recurg la ilustra domnia voastră implorând ajutorul vostru creștinesc, spre a-mi păstra această țară a mea, folositoare pentru treburile creștine, promițând că orice dar și subsidii îmi veți da eu îl voi folosi pe multe căi de câte ori veți porunci și veți avea trebuință, dar numai contra necredincioșilor, și unde veți porunci, fără nici o amânare. Afară de aceasta, Excelența voastră va face o faptă foarte onorabilă ajutând pe un domn creștin. Aceasta cer acum, și aceasta pentru că știu că turcul va veni iar contra mea în sezonul acesta pentru cele două ținuturi, al Chilie și Cetății Albe, care le sunt foarte stânjenitoare. De aceea, în aceasta vreau să fiu ajutat acum, căci timpul nu va da a face altă pregătire generală. {i Excelența Voastră trebuie să considerați că aceste două ținuturi sunt toată Valachia și că Valachia cu aceste două ținuturi este un zid pentru Ungaria și Polonia. Afară de aceasta eu zic mai mult, că dacă aceste două cetăți vor fi păstrate, turcii va fi cu puțință să piardă și Caffa și Chersonesul.

(Documentele lui Ștefan cel Mare, ed. Ioan Bogdan, vol. II, București, 1913, p. 348–350)

Confruntarea cu regele Ioan Albert al Poloniei (1497)

În anul 7005 (1497) s-a ridicat craiul leșesc, Albert¹, cu toate pute rile sale asupra lui Ștefan voievod, cu înșelăciune, spunând că merge împotriva turcilor, să ia cetățile Chilia și Cetatea Albă. {i Ștefan voievod a trimis în întâmpinarea lui pe solii lui, Tăutul logofăt și Isac vistiernic cu multe și mari daruri. El însă îi prinse și-i băgă în fiare și îi trimise la Liov.

Iar el însuși a venit la cetatea Sucevii și a înconjurat-o și a bătut-o 3 săptămâni și nu a dobândit nimic. Iar Ștefan voievod a adunat oastea sa în târgul Roman. Apoi i-a venit ajutor de la craiul unguresc², care era fratele craiului leșesc, 12 mii și cu dâșii era voievodul Ardealului, Birtoc³, cuscru lui Ștefan voievod. Și Radul voievod⁴ încă i-a trimis ajutor și de la împăratul Baiazit i-a venit ajutor. Și Birtoc a rugat pe Ștefan voievod pentru pace și domnul Ștefan voievod cu greu a făcut voia lui pentru pace, dar ca ei să se înapoieze pe drumul pe care au venit. Și Ștefan voievod a ospătat și a dăruit pe Birtoc cu mari și multe daruri și l-a trimis la ale sale. Iar craiul nu s-a înapoiat pe același drum pe care a venit, ci pe unde era țara întreagă. De aceea s-a mâniat Ștefan voievod și a gonit pe urma lor și i-a ajuns la marginea bucovinei Cozminului. Și luând pe Dumnezeu în ajutor și pe preacurata lui mamă și pe sfântul mare mucenic Dimitrie, i-a lovit și i-a învins și a fost mare măcel între ei. Și au căzut mulți nobili mari dintre ei și au fost luate schiptrele cele mari ale craiului și tunurile lui cele mari. Și a venit veste lui Ștefan voievod că vine și altă oaste leșească. Și domnul a trimis pe Boldur și i-a ucis pe toți. Și astfel craiul a plecat rușinat, abia a scăpat cu câțiva pușini ai lui. (Cronicile slavo-romane, p. 60–66)

Personalitatea lui Ștefan cel Mare

A. Cronicarul polon Ian Dlugosz

O, bărbat demn de admirat, cu nimic mai prejos de ducii eroici, pe care îi admirăm atât, care în timpul nostru primul dintre principii lumii a dobândit o victorie atât de glorioasă împotriva turcilor. După judecata mea, el este cel mai demn să i se dea conducerea și stăpânirea lumii, și mai ales funcția de comandant împotriva turcilor, cu sfatul comun, consensul și hotărârea creștinilor, câtă vreme ceilalți regi și principii catolici se destind în lene și desfătări sau în lupte civile. (Ioannis Dlugosz Senioris Canonici Cracoviensis, Opera omnia, ed. A. Przezdziecki, tom. XIV, Cracovia, 1878, p. 623)

B. Opinia lui Grigore Ureche

Fost-au acestu Ștefan vodă om nu mare de statu, mândru și de grabă vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospeți omorâea fără județu². Amintirea era om întreg la fire, neleneșu, și lucrul său îl știa a-l acoperi și unde nu gândia, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși se vâra, ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăptieze și pentru aceeaia rară războiu de nu biruia. Și unde biruia alții, nu perdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor. (Ureche, p. 111)

Cronicarul Szamosközy despre începutul domniei lui Mihai Viteazul (1593)

Fost-a Mihai Vodă la început ban mic de Mehedinți. Mehedințul e o întindere de pământ în vecinătatea Hațegului, regiune ardelenescă. A fost apoi ban de Craiova, cea mai mare boierie în țara Românească. Și această regiune se învecinează cu Ardealul și ajunge până la Dunăre. Acest Mihai Vodă a avut o rudă pe Iani Vistierul, care a fost Ban de Craiova, om

înțelept și priceput; acesta i-a învârtit toate lucrurile lui Mihai Vodă la Țarigrad. Acest Iani câștigatu-și-a, prin daruri și fiind om drept, atâta cinste înaintea lui Alexandru Vodă, domnul Țării Românești, încât Alexandru a rânduit în scaunul băniei din Craiova pe Mihai Vodă. Iani Vistierul era la Țarigrad, Mihai Vodă la Craiova; aceștia se înțelegeau unul cu altul. Întâmpla-tu-s-a că s-a mâniat Alexandru Vodă pe Mihai. {i dacă a văzut Iani ș...ț, că Mihai e supărat cu Alexandru Vodă, chematu-l-a pe Mihai la Poartă, ca să-i câștige domnia Țării Românești. Scris-a Sigismund Báthori pentru el lui Sinan Pașa la Poartă să-l pună în scaunul Țării Românești; căci Sigismund avea atunci mare cins te la Poartă. Scris-a Sigismund asemenea și solului englez Eduard Bartonus, să facă și el ce va putea, ca Mihai să ia domnia Țării Românești.

Purces-au împreună cu el la Poartă și boierii — care au trecut, după multe făgăduieli, de partea lui — Stroe Buzescu și Radu Florescu; acesta a fost Vel Comis sub Alexandru. L-au însoțit lângă aceștia și alți mulți boieri.

Șezut-a Mihai mai multă vreme la Poartă și toate cheltuielile lui Mihai le-a plătit Iani, până ce i-a scos domnia. După aceia când l-au îmbrăcat cu caftan în divan, făgăduit-a Mihai înaintea Vizirilor, la Țarigrad, că va plăti toată datoria ce-a rămas de la Domnii care au fost înaintea lui. Dar acest lucru era cu neputință, căci dacă s-ar fi vândut toți copiii și toți oamenii din Țara Românească tot nu s-ar fi putut plăti datoria, ce rămăsese de mai înainte. Ci a făgăduit acest lucru pentru că el avea atunci alte gânduri în sufletul său. Încă și înainte, când i-au dat căciula cu surguciu în divan, a jurat în inima sa, că îndată ce va lua domnia va scoate sabia împotriva Turcilor. Chiar și când a ieșit din divan și a încălecat și-a fost dus de Pași și Begi la locuința sa, și atunci a jurat că va fi dușmanul neîmpăcat al Turcilor; ceea ce mulți au auzit, după aceea chiar din gura lui.

(Ioachim Crăciun, Cronicarul Szamosközy și însemnările privitoare la români 1566–1608, Cluj, 1928, p. 98–100)

Bătălia de la Călugăreni (1595)

A. Relatarea lui Baltazar Walter

Era nevoie neapărat în clipa aceea de o acțiune eroică de ispravă măreață care să cutremure inimile păgânilor și să le înalțe pe ale creștinilor. Atunci mărinimosul Ion Mihai, invocând ocrotirea salvatoare a Mântuitorului, a smuls o secure sau sulită ostășească și pătrunzând el însuși în șirurile sălbatice ale dușmanilor străpunge pe un stegar al armatei, taie în bucăți cu sabia o altă căpetenie și luptând bărbătește se întoarce nevătămat. În acest timp, comandantul de oaste Kiraly Albert, adunând pe rând pe ai săi, slobozește două tunuri în os din mlaștină. (Cronici turcești, II, p. 40–41)